

Om ubevisste strategier og funksjonalistisk forklaring

Odd Gunnar Skagestad, magister, statsvitenskap.

Publisert: 27. september 2013 - 9:00

Den faglige diskurs innen humaniora inkl. samfunnsvitenskapene utspilles langt på vei innenfor et paradigme som mangler en helhetlig forståelsesramme hvor også naturvitenskapelig begrepsforståelse inngår som integrert bestanddel. Dette gjelder også det spørsmålet som oppgaven omhandler, hvor essensen er at Bourdieu mener at en strategi kan være ubevisst, mens Elsters posisjon er at så ikke er tilfelle.

Odd Gunnar Skagestad

Til spørsmålet om *hvordan* en strategi kan være ubevisst, kan vi trekke på naturvitenskapelig kunnskap om mennesket som biologisk organisme. Innen biologien er det en etablert forståelse at organismer – på alle utviklingsnivåer – er omgitt av en mikroflora av bakterier og virusser som de må forsvare seg mot, noe som har resultert i at de har utviklet forsvarsstrategier. I den grad vi taler om organismer som ikke eier "bevissthet" i menneskelig forstand, har vi nødvendigvis å gjøre med et eksempel på at en strategi kan være ubevisst. Gjennom evolusjonen er mennesket - i motsetning til laverestående organismer - ikke lenger i besittelse av et nevneverdig aktivt tilfang av instinkter. Men også mennesket er istand til å agere strategisk på et lavere bevissthetsnivå. I bunnen av vår høyt utviklede hjerne med dens utallige lag av bevissthetsnivåer ligger fremdeles det samme arvematerialet som hos våre primitive opphavsorganismer. Dette materialets strategiutviklende egenskaper aktiveres i alle situasjoner hvor vi agerer strategisk samtidig som hjernen på det bevisste plan arbeider med andre utfordringer. Kroneksempelen er bilkjøring – en aktivitet som krever konstant rasjonell dvs. strategisk adferd, uten at bevisstheten aktiveres i dette øyemed.

Vi taler her om strategier som vi følger i egenskap av levende organismer. Som biologiske vesener er vi programmert til å følge strategier som bidrar til å opprettholde og videreføre livsfunksjonene.

Bourdieuets eksempel med de intellektuelle som bevisst bryter regler for grammatikk og rettskrivning, angivelig for å holde "de naive andre" utenfor, fremstår som en persipert sosial konstruksjon. Hans påstand om en ubevisst karakter gis ingen forklaring som er forenlig med en vitenskapelig begrepsforståelse eller tilnærming, og er ikke et overbevisende eksempel på eksistensen av en ubevisst strategi.

Konklusjon: En strategi kan være ubevisst, men Bourdieus tese herom er basert på spekulative og uvitenskapelige premisser.

Spørsmålet om hvordan handlinger kan forklares av sine utilsiktede virkninger blir i oppgavens premiss snevret inn til å bety "gis en funksjonalistisk forklaring", samt at virkningene presiseres til å gjelde "objektive, utilsiktede virkninger". En "funksjonalistisk" forklaring kan være en hvilken som helst forklaring som måtte samsvare med en hvilken som helst vilkårlig valgt funksjon. En slik forklaring er derved i sitt vesen grunnleggende subjektivistisk. Tilleggs kvalifikasjonen "objektiv" gir ingen epistemologisk eller kognitiv merverdi ut over det forhold at premissgiveren hevder at angjeldende virkninger er utilsiktede. Effekten av disse besvergelsene er at premisset reduseres til et trivielt utsagn uten synlig meningsfylde.

Derfor kan heller ikke den utilsiktede og påstått "objektive" virkning av småborgernes preferanse for å gå på kveldsskole i stedet å ofre seg for frelsesbringende organisasjonsarbeid, forklare det valget som disse småborgerne i utgangspunktet tok. En påstand om at så er tilfelle, er ikke tilstrekkelig i så måte.

Konklusjon: Bourdieus antagelse om at handlinger kan forklares av sine utilsiktede virkninger kan ikke motbevises i vitenskapelig forstand. Den er tenkbar, men ikke sannsynliggjort.